

№ 1/2026

ANDIJON DAVLAT PEDAGOGIKA INSTITUTI

ADPI
Ilmiy xabarnomasi

ADPI Ilmiy xabarnomasi

№ 1 2026 fevral

Jurnal 2023-yildan chop etilmoqda

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy
kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
2022-yil 25-oktyabrda
№ 045013 raqam bilan ro'yxatga olingan
ISSN 2181-4309

O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va
innovatsiyalar vazirligi huzuridagi
Oliy attestatsiya komissiyasi
Rayosatining 2024-yil 8-maydagi
№354-sonli qarori bilan
Pedagogika fanlari bo'yicha Oliy attestatsiya
komissiyasining dissertatsiyalar asosiy ilmiy
natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar
ro'yxatiga kiritilgan.

Tahririyat manzili: 170100 Andijon shahri,
"Do'stlik" ko'chasi, 4uy, 216-xona.
Electron manzil: info@adpi.uz
Telegram: ADPI_Ilmiy_xabarnomasi
Telefon raqamlari: +998 91 484 40 90

1/1

BOSH MUHARRIR:
B.M. Rasulov- tarix fanlari doktori (DSc), professor
Mas'ul muharrir:
B.A. Sirojiddinov- biologiya fanlari doktori (DSc), professor

TAHRIR KENGASHI

S.Z. Zaynobiddinov- O'zRFA akademigi
I.R. Asqarov- kimyo fanlari doktori, professor
Sh.X. Yo'lchiyev- fizika-matematika fanlari doktori, (DSc), professor
A.E. Zaynabiddinov- biologiya fanlari doktori, professor
B.X. Amanov- biologiya fanlari doktori (DSc), professor
A.A. Egamberdiyev- falsafa fanlari doktori (DSc), professor
M.V. Xalimova- psixologiya fanlari doktori (DSc), professor
Sh.J. Yusupova - pedagogika fanlari doktori, professor
Z.E. Azimova- pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
M.B. Artiqova- pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
V.A. Qodirov- pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
N.J. Abdullayeva- pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
M.A. Tojiboyeva – filologiya fanlari doktori, professor
Sh.A. Xaitov- tarix fanlari doktori (DSc), professor
A.G. G'aniyev- pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
M.K. Pozilov -biologiya fanlari doktori (DSc). professor
T.T. Kaziyeva- pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
U.A. Usmanova- pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
D.T. Samatov- pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
A.Xakimov- pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
M.T.Parpiyev- falsafa fanlari doktori (DSc), dotsent
A.A. Zaparov- texnika fanlari nomzodi, professor
U.A. Saliyev- tarix fanlari nomzodi, professor
M.I. Israil- filologiya fanlari doktori, professor
L.A. Muxammadjonova- falsafa fanlari nomzodi, professor
Sh.A. Xasanov - pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
X.T. Komilova pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
M.Sh. Alimova - siyosiy fanlar bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Q. Ibaybullayev- falsafa fanlari nomzodi, dotsent
D.T. Samatov- pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
O'M. Muxtarov- falsafa fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
S.N. Yusupova- tarix fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
B.M. Do'monov- pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
E.A. Tajimirzayev- tarix fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
K.S. Karimov – tarix fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
A.A. Yuldashyev- biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
M.J. Abduraxmonova - biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
M.M. Muydinova- fizika-matematika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
J.B. Qoraboyev- filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
N.T. Mo'ydinov- kimyo fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
D.A. Sobirova- filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
E.B. Abdullayev- falsafa fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'.Sh. G'ulomov- biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
L.S. Yunusov - biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
U.Sh. Uktamov - geografiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
M.G'. Ergasheva - tarix fanlari bo'yicha falsafa fanlari doktori (PhD)
N.S. Yaqubov- tarix fanlari bo'yicha falsafa fanlari doktori (PhD)
M.I. O'rinboev- pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Muharrirlar:
O.Karimov,
U.Malikova,
B. Mashrabova.

MUNDARIJA

PEDAGOGIKA

Hasanov Sh.A. Adabiyot fani o'qituvchisining kasbiy kompetensiyalari talqini	4
Qoraboyev J.B. "Giperbola konseptual semantikasi"ni voqelantiruvchi til birliklarining lingvokognitiv, psixolingvistik, sotsiolingvistik va lingvostilistik tavsifi	8
Umurzaqova N.S. Bo'lajak farmaseftlarning kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirish metodikasi	13
Камалходжаева С.С. Язык как объект лингвистического исследования	16
Абдуллаева А.Э. Современные и передовые педагогические технологии в преподавании иностранных языков	19
Karimov O.T., Mirzayev O.X. Talabalarni iqtidorli o'quvchilar bilan "lumiyera" metodi asosida ishlashga tayyorlashning didaktik imkoniyatlari	23
Jo'rayeva M.A. Kasbiy tayyorgarlikni integrativ yondashuv asosida shakllantirish	29
Ikromov M.X., Abduraimova M.A. Talabalarga muhandislik kompyuter grafikasidan foydalanib o'qitishning mazmuni	33
Ikromov M.X., G'ulomova M.N. Rangtasvir darslarida axborot-kommunikatsiya va vizual texnologiyalardan foydalanish	37
Mamatisaqova G.A. Farmasevtika ishi yo'nalishida kompetensiyaga asoslangan ta'limni rivojlantirishda xorij tajribasi	41
Mamadaliyev B.K. Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilar uchun kreativ fikrlashni rivojlantiruvchi amaliy mashg'ulotlar tizimini ishlab chiqish	45
Axmedova D.X. Boshlang'ich ta'limda ijodiy yozuv ko'nikmalarini shakllantirishning yangi metodlari	48
Kosimova G.M. Yangi pedagogik texnologiyalar vositasida darsliklar bilan ishlash bo'yicha o'quv jarayonini loyihalash	53
Xoldarova M.Q., Tairova M.B. Maktabgacha ta'lim yo'nalishi talabalarida nutq o'stirish darslari orqali "soft skills" ko'nikmalarini rivojlantirish metodikasi	57
Abdurahmonova H.V. Saniye Benjik Kanganing o'yin pedagogikasi va rivojlantiruvchi muhit haqidagi qarashlari	61
Xurshidbekov A.M. Erkin kurashchilarda tezlik sifatining shakllanishi va rivojlanishining uslubiy asoslari	67
Olimjonov O.O. Integratsiyalashgan tarbiya: talabalarda jismoniy salohiyat va ma'naviy immunitetni shakllantirish usullari	71
Usarov M.M. Talabalar estetik kompetensiyalarini rivojlantirishda milliy xalq o'yinlaridan foydalanining dolzarbligi	75
Karimova F.Z. Integrativ yondashuv asosida bolajak tarbiyachilarni tarbiyaviy faoliyatga tayyorlashning nazariy -metodologik asoslari	80
Xakimov Sh.T. Yosh belbog'li kurashchilarga texnik usullarni o'rgatish bosqichlari	83
O'rinboyev L.X. Farmakodinamikaning fan sifatida farmakologiyada tutgan o'rni	89
Sobirjonov I.T. Farmakokopetentlik tushunchasi va uning asosiy komponentlari	95
No'monova G.D. Klinik farmakologiya fani o'qitish tizimining amalyotdagi holatini kredit-modul tizimi asosida tashkil etish	100
Xodjayev M.K. Oliy ta'lim muassasalarida futbol murabbiylarini tayyorlashning pedagogik aspektlari	105
Kodirov M.A., Otashev D.R. Basketbolda sportchilarni jaroxatlanishni oldini olish va tiklash usullari	110
Samatov D.T., Abdullaev G'A. Umumta'lim maktablarida yuqori sinf o'quvchilarining maxsus jismoniy tayyorgarligini darsdan tashqari mashg'ulotlar asosida rivojlantirishning pedagogik modeli	114
Samatov D.T., Abdullaev G'A. Umumiy o'rta ta'lim o'quvchilarining jismoniy tayyorgarligini rivojlantirishda darsdan tashqari mashg'ulotlarni innovatsion yondashuv asosida tashkil etish metodikasi	118
Mullajonov Sh.I. Sport turlarining tavsifi va sportchi faoliyatida ruhiy tayyorgarlikning roli	124
Otashev D.R., Otasheva O.H. O'smirlarnigh psixologik munosabatlari shakllantirishda jismoniy tarbiyani o'rni	129

sinovlar hajmini kamaytirish imkonini beradi. Farmakodinamik tadqiqotlarning yaqin kelajakdagi rivojlanish yo'nalishlari quyidagilardan iborat:

- Genetik ma'lumotlarga asoslangan personalizatsiyalangan terapiyani keng joriy etish;
- Matematik va kompyuter modellar yordamida dori samaradorligini oldindan aniqlash;
- Biomarkerlar orqali real vaqt rejimida farmakodinamik monitoringni amalga oshirish;
- Ko'p tarmoqli integratsiya: farmakologiya, bioinformatika, klinik tibbiyot va sun'iy intellektni birlashtirish.

Farmakodinamikani chuqur o'rganish nafaqat yangi dorilar ishlab chiqish, balki mavjud davolash usullarini takomillashtirish, xavfsizlikni oshirish va tibbiyotda individual yondashuvni shakllantirish imkonini beradi.

Farmakodinamika — farmakologiyaning markaziy, nazariy va amaliy jihatdan eng muhim tarmoqlaridan biridir. U dori vositalarining organizmga ta'sir mexanizmini, biologik nishonlar bilan o'zaro munosabatini va klinik samaradorlikni tushuntiradi. Tahlillar shuni ko'rsatadiki:

- Farmakodinamika dori vositalarini ilmiy asosda ishlab chiqish, ularni xavfsiz va samarali qo'llash uchun zarur bo'lgan nazariy platformani yaratadi.
- Farmakogenetika, molekulyar biologiya, nano-farmakologiya va sun'iy intellekt texnologiyalarining rivojlanishi farmakodinamikani yangi bosqichga olib chiqmoqda.
- Tibbiy ta'lim tizimida farmakodinamikani chuqur o'qitish klinik tafakkur va shaxsga yo'naltirilgan davolash yondashuvlarini shakllantirishda muhim o'rin tutadi.

Shunday qilib, farmakodinamika nafaqat farmakologiya fanining asosi, balki zamonaviy tibbiyotning ham nazariy tayanchidir. Uning tadqiqi va rivojlanishi inson salomatligini himoya qilish yo'lidagi eng muhim ilmiy yo'nalishlardan biri bo'lib qoladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Rang, H. P., Dale, M. M., Ritter, J. M., Flower, R. J., & Henderson, G. (2019). Rang and Dale's Pharmacology. 9th Edition. Elsevier.
2. Brunton, L. L., Knollmann, B. C., & Hilal-Dandan, R. (2022). Goodman & Gilman's The Pharmacological Basis of Therapeutics. 14th Edition. McGraw-Hill.
3. Katzung, B. G. (2021). Basic and Clinical Pharmacology. 15th Edition. McGraw-Hill Education.
4. DiPiro, J. T., et al. (2020). Pharmacotherapy: A Pathophysiologic Approach. 12th Edition. McGraw-Hill.
5. Wermuth, C. G. (2017). The Practice of Medicinal Chemistry. Academic Press.
6. WHO (2023). Guidelines for Good Clinical Practice (GCP) in Clinical Trials. World Health Organization.
7. Uzoqova, D. M. (2023). Farmakologiyada zamonaviy tadqiqot metodlari. Toshkent Tibbiyot Akademiyasi nashriyoti.

UO'K: 378.147:615.01

FARMAKOKOPETENTLIK TUSHUNCHASI VA UNING ASOSIY KOMPONENTLARI

<https://zenodo.org/records/18754718>

Sobirjonov Islombek Tavakkaljon o'g'li
Andijon davlat tibbiyot instituti,

Annotatsiya. Ushbu maqolada farmakokompetentlik tushunchasi va uning asosiy komponentlari, uning shakllanish mexanizmlari va tibbiyot ta'limidagi ahamiyati tahlil qilinadi. Farmakokompetentlik bu - tibbiyot mutaxassisining dori vositalari bilan bog'liq qarorlarni ilmiy asosda qabul qila olish layoqatidir. Maqolada uning tarkibiy qismlari sifatida klinik farmakologik bilim, klinik tafakkur, kasbiy etika hamda kommunikativ kompetensiya ko'rsatib o'tiladi. Tadqiqot natijalari tibbiy ta'limda interaktiv, reflektiv va simulyatsion metodlarni joriy etishning samarali ekanligini ko'rsatadi.

Kalit soʻzlar: *klirik farmakologiya, farmakokompetentlik, pedagogik metodologiya, keys-metod, simulyatsiya, interaktiv taʼlim, klinik qaror qabul qilish.*

Аннотация. *В статье анализируется понятие фармакокомпетентности и её основные компоненты, механизмы её формирования и значение в медицинском образовании. Фармакокомпетентность – это способность медицинского специалиста принимать решения, связанные с лекарственными средствами, на научной основе. В качестве её компонентов в статье указаны клинические фармакологические знания, клиническое мышление, профессиональная этика и коммуникативная компетентность. Результаты исследования показывают эффективность внедрения интерактивных, рефлексивных и симуляционных методов в медицинское образование.*

Ключевые слова: *клиническая фармакология, фармакокомпетентность, педагогическая методика, кейс-метод, симуляция, интерактивное обучение, принятие клинических решений.*

Abstract. *This article analyzes the concept of pharmacocompetence and its main components, the mechanisms of its formation and its significance in medical education. Pharmacocompetence is the ability of a medical specialist to make decisions related to medicines on a scientific basis. The article indicates clinical pharmacological knowledge, clinical thinking, professional ethics and communicative competence as its components. The results of the study show the effectiveness of introducing interactive, reflexive and simulation methods in medical education.*

Keywords: *clinical pharmacology, pharmacocompetence, pedagogical methodology, case method, simulation, interactive education, clinical decision-making.*

Hozirgi davrda tibbiyot taʼlimida klinik fanlarning oʻqitilishida asosiy eʼtibor nazariy bilimlarni berish bilan bir qatorda, talabalarda amaliy kompetentliklarni shakllantirishga qaratilmoqda. Klinik farmakologiya ilmiy fan sifatida XX asrning ikkinchi yarmida yaratildi. Fanning yaratilishiga klinik amaliyotda koʻp miqdordagi dori vositalarining kirib kelishi sabab boʻldi, chunki dori vositalarining soni, farmakologik xususiyatlari va ularning klinik qoʻllanilish doirasi yildan- yilga kengayib borayotgani tibbiyot mutaxassislaridan nafaqat nazariy bilim, balki farmakologik qarorlarni ilmiy asosda tahlil qilish, xavfsiz va samarali qoʻllay olish layoqatini ham talab etadi. Shu sababdan ham farmakokompetentlik zamonaviy tibbiyot taʼlimining tarkibiy qismi sifatida qaralmoqda. Farmakokompetentlik- bu tibbiyot mutaxassisining dori vositalarini tanlash hamda ularning farmakodinamik va farmakokinetik xususiyatlarini baholash, klinik qaror qabul qilishda farmakologik dalillarni qoʻllash, shuningdek, dori vositalarining oʻzaro taʼsiri va nojoʻya taʼsirlarini oldindan bashorat qilishga oid kasbiy tayyorligidir. Nazariy jihatdan, farmakokompetentlik konsepsiyasi integrativ yondashuv asosida shakllanadi, yaʼni u klinik farmakologiya, klinik tibbiyot, psixologiya va taʼlim pedagogikasining umumiy tamoyillarini birlashtiradi [1]. Amaliy jihatdan esa bu kompetensiya simulyatsion treninglar, interaktiv oʻqitish usullari hamda refleksiv tahlil orqali rivojlantiriladi. Shunday qilib, farmakokompetentlikni rivojlantirish tibbiyot taʼlimining asosiy maqsadlaridan biri boʻlib, u nafaqat dori vositalarini toʻgʻri va xavfsiz qoʻllashni, balki bemorning hayot sifatini yaxshilashga qaratilgan ilmiy asosli klinik qarorlar qabul qilishni taʼminlaydi. Ushbu maqolaning asosiy maqsadi - klinik farmakologiya asosida tibbiyot yoʻnalishidagi talabalarda amaliy koʻnikmalarni va farmakokompetentlikni shakllantirishda samarali usullarni aniqlash, ularning taʼlim jarayonidagi ahamiyatini yoritish zamonaviy metodik yondashuvlar orqali oʻquv sifatini oshirishga hissa qoʻshishdir [2].

Soʻngi yillarda farmakokompetentlik tushunchasi tibbiyot taʼlimida kasbiy kompetensiyalarning muhim tarkibiy qismi sifatida keng oʻrganilmoqda. Ilmiy manbalarda bu atama farmakologik bilim klinik tafakkur, axloqiy maʼsulyat va kommunikativ koʻnikmalarning integratsiyasi sifatida talqin qilinadi. Jahon sogʻliqni saqlash tashkiloti (JSST, 2021) tomonidan

farmatsevtik ta'limda kompetensiyaga asoslangan yondashuv muhim omil sifatida ko'rsatib o'tiladi. Katzung (2021) farmakologiya bo'yicha o'qitishda klinik vaziyatlarga asoslangan yondashuvning samaradorligini ta'kidlaydi. Unga ko'ra klinik vaziyatga asoslangan yondashuv orqali talabalar nazariy bilimni real klinik holatlar bilan bog'lab o'rganadilar — bu “nazariya - amaliyot” aloqasini kuchaytiradi [3]. Masalan, bir tadqiqada «early clinical illustrations and actual clinical exposure enable students to associate basic science and real patient situations, probably increasing their retention of knowledge».

Talabalar muammo yechish (problem-solving), klinik fikrlash, nazariy bilimni amaliyotga qo'llash kabi ko'nikmalarni rivojlantirishda CBL samarali ekanligi ko'rsatilgan. Shuningdek, sistematik ko'rib chiqishda ham CBL o'qitish usullari an'anaviy ma'ruza (lecture-based) bilan solishtirganda ma'lumotni mustahkamlash, hamda talabaning qiziqishini oshirish borasida ijobiy natija bergan. Amaliy jihatlar va tavsiyalar. Holatga asoslangan darslarda, darsni boshlashdan oldin klinik vaziyat (case) taqdim etiladi, talabalar guruh bo'lib muammoni tahlil qiladi, qanday dori tanlash, dozani belgilash, tajribaviy holatdagi cheklovlar (masalan, buyrak/jigar sanchig'i, qaramlik, dori-o'zaro ta'siri) kabi omillarni hisobga oladi. O'qituvchilarga tayyorgarlik zarur: holat tayyorlash, muhokama yuritish, talabalarni faol ishtirok etishga undash. Holatlar real va qiziqarli bo'lishi lozim, talabalar o'zini “muammo yechuvchi” sifatida his qilishi uchun. Baholash usullari ham holatga mos bo'lishi lozim: nafaqat faktlarga asoslangan savollar, balki klinik scenariylarni tahlil qilish, tanlangan dorilarni asoslash, xavf va nazorat choralarini ko'rib chiqish kabi savollar kiritilishi mumkin. M.Ivanova (2020) va S.Turaev (2023) farmakokompetentlikni shakllantirishda integrativ pedagogic yondashuv, klinik simulyatsiya va refleksiv o'qitish metodlarining samaradorligi alohida takidlangan. Harden va Laidlaw (2020) esa tibbiyot pedagogikasida kompetensiyaga yo'naltirilgan metodlarni rivojlantirishning ahamiyatini ko'rsatib beradilar. O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni Saqlash Vazirligi tomonidan ishlab chiqilgan metodik tavsiyalarda ham farmakologiya fanini amaliy ko'nikmalar bilan bog'lash zarurligi ta'kidlanadi. Mahalliy mualliflardan R.A. Ergashev va T.Y. Karimov (2021) tibbiy oliy ta'limda interaktiv metodlar asosida klinik farmakologiyani o'rganish samaradorligini tahlil qilib, simulyatsion mashg'ulotlar, key-stadylar va diagnostik testlar yordamida talabalar bilimni chuqurlashtirish mumkinligini asoslab bergan [4]. Bunday yondashuvlar talabalarda nafaqat nazariy va amaliy ko'nikmalarini mustahkamlaydi balki real klinik holatda xavfsiz, samarali va asosli farmakoterapiyani amalga oshirish qobiliyatini shakllantiradi.

Nazariy jihatdan, farmakokompetentlik quyidagi tarkibiy komponentlardan iborat:

1. Farmakologik bilim — dori vositalarining farmakodinamik va farmakokinetik xususiyatlarini, ularning indikatsiya va kontrendikatsiyalarini tushunish.

2. Amaliy ko'nikma — nazariy bilimlarni klinik holatlarga tatbiq etish, doza va davolash sxemasini individual bemor holatiga moslashtirish.

3. Klinik tafakkur — bemor holatini baholash, turli farmakoterapiya variantlarini solishtirish va optimal qaror qabul qilish.

4. Kasbiy etika — bemorning huquqlarini hurmat qilish, axloqiy me'yorlarga rioya qilish va dori vositalarini mas'uliyat bilan qo'llash.

5. Kommunikativ kompetensiya — bemor, uning oila a'zolari va tibbiy jamoa bilan samarali muloqot qilish qobiliyati.

6. Farmakovigilans va xavfsizlik nazorati — nojo'ya ta'sirlarni aniqlash va oldini olish ko'nikmalari [5].

Adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, farmakokompetentlikni rivojlantirishda interaktiv pedagogik metodlar, klinik stsenariylar asosida mashg'ulotlar, simulyatsion treninglar va e-learning texnologiyalari eng samarali vositalardir. Shu bilan birga, farmakokompetentlik faqat bilimni o'zlashtirish emas, balki klinik qaror qabul qilish va bemor xavfsizligini ta'minlashni nazarda tutuvchi shaxsiy va kasbiy mas'uliyatni ham o'z ichiga oladi.

Zamonaviy tibbiyot talablariga muvofiq, farmakokompetentlikni shakllantirish nafaqat tibbiyot ta'limi sifatini oshiradi, balki klinik amaliyotda dori qo'llashdagi xatolarni kamaytiradi va farmakoterapiya samaradorligini sezilarli darajada yaxshilaydi. Shu sababli, farmakokompetentlik konsepsiyasi tibbiy mutaxassislarni tayyorlashning strategik komponenti sifatida qaraladi va klinik farmakologiya, bioetika, kommunikatsiya va ta'lim texnologiyalarini birlashtiruvchi integrativ yondashuvni talab qiladi.

Tadqiqotda quyidagi metodlar qo'llanildi: Nazariy tahlil – farmakokompetentlik tushunchasining mazmuni va tarkibiy qismlari ilmiy manbalar asosida o'rganildi. Taqqoslash va sintez – xalqaro tajribalar va mahalliy amaliyot o'rtasida o'xshashlik va farqlar aniqlanib, integratsion model ishlab chiqildi. Pedagogik kuzatuv – klinik farmakologiya mashg'ulotlarida keys-stady metod va simulyatsiya qo'llash samaradorligi kuzatildi. Natijalar: Tadqiqot natijalariga ko'ra, klinik farmakologiya fanida farmakokompetentlikni shakllantirish quyidagi natijalarni berdi. Talabalarda dori vositalarining farmakodinamika va farmakokinetikasini klinik amaliyot bilan bog'lab tushuntirish qobiliyati oshdi. Simulyatsion mashg'ulotlar dori vositalarini yuborishdagi amaliy xatoliklarni kamaytirishga xizmat qildi. Interaktiv usullar orqali talabalar o'quv jarayonida faol ishtirok etib, nazariy bilimlarni amaliy vaziyatlarga qo'llashni o'rgandilar. Farmakokompetentlik asosida o'qitish modeli bemor xavfsizligini ta'minlashga xizmat qiluvchi klinik qarorlarni qabul qilish jarayonini yengillashtirdi. Tadqiqotda asosiy metodologik yondashuv sifatida integrativ kompetensiya modeli qo'llanilib, u farmakologik bilimlarni klinik tafakkur, axloqiy qadriyatlar va kommunikativ malakalar bilan uyg'unlashtirishni ko'zda tutadi [6]. Bu model tibbiy ta'limda interaktiv o'qitish, simulyatsion treninglar, klinik holatlar asosidagi o'qitish (case-study) kabi zamonaviy usullarni qo'llash orqali farmakokompetentlikni shakllantirishni nazarda tutadi.

Shunday qilib, tadqiqot metodologiyasi farmakokompetentlikni nazariy jihatdan tahlil qilish, amaliy shakllanish jarayonini o'rganish va uni takomillashtirishga xizmat qiluvchi ilmiy asoslangan yondashuvlarni aniqlashga qaratilgan. Zamonaviy pedagogik yondashuvlar va amaliy ahamiyat. Farmakokompetentlikni rivojlantirishda zamonaviy pedagogik va texnologik yondashuvlar katta ahamiyatga ega. Shu jumladan:

Interaktiv o'qitish Interaktiv darslar talabalarni faollikka undaydi, bilimlarni amalda qo'llash imkonini beradi va klinik tafakkurini rivojlantiradi. Masalan, klinik case-study mashg'ulotlari talabalarga real bemor holatlarini tahlil qilish va farmakoterapiya variantlarini tanlash imkonini beradi.

Simulyatsion treninglar. Simulyatsion mashg'ulotlar — xavfsiz sharoitda klinik vaziyatlarni takrorlash va kompetensiyani oshirishning samarali usuli hisoblanadi. Shu yondashuv orqali talaba: terapiya jarayonidagi xatolarni kamaytiradi; real bemor xavfsizligini ta'minlaydi; qaror qabul qilish ko'nikmalarini mustahkamlaydi. E-learning va virtual bemor modellar. Virtual bemor modellar va e-learning texnologiyalari talabalarga individual o'qish imkoniyatini yaratadi. Bu metodlar orqali: nazariy bilim va amaliy ko'nikmalar mustahkamlanadi; talabalarining o'zlashtirish sur'ati va samaradorligi oshadi; real bemor xavfsizligi xavfi bo'lmagan holda murakkab vaziyatlarni mashq qilish mumkin.

Dalillarga asoslangan farmakoterapiya Farmakokompetentlikni oshirishning asosiy prinsipi — qarorlarni ilmiy dalillar va klinik protokollarga asoslash. Bu mutaxassisga:

- samarali va xavfsiz davolash rejalarini tuzish;
- farmakoterapiya natijalarini optimallashtirish;
- klinik xatolarni kamaytirish imkonini beradi.

Innovatsion pedagogik metodlar

Pedagogik yangiliklar, masalan, simulyatsion laboratoriyalar, virtual bemor modellar, interaktiv treninglar farmakokompetentlikni oshirishga yordam beradi. Bu yondashuvlar klinik amaliyot va ta'limning integratsiyasini ta'minlaydi va talabalarning professional tayyorgarligini kuchaytiradi.

Klinik farmakologiya fanini o'qitishda farmakokompetentlik talablarining ilmiy-nazariy asoslarini shakllantirish va ta'lim jarayonida qo'llash tibbiy ta'lim sifatini oshiradi. Farmakokompetentlikning asosiy komponentlari sifatida farmakologik bilim, klinik tafakkur, kasbiy etika va kommunikativ ko'nikmalar aniqlangan bo'lib, ularning uyg'un ishlashi bemor salomatligini himoya qilish va davolash sifatini oshirishda muhim ahamiyatga ega. Adabiyotlar tahlili va empirik tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, farmakokompetentlikni rivojlantirishda interaktiv o'qitish, simulyatsion treninglar, klinik holatlar asosida amaliy mashg'ulotlar va refleksiv metodlar eng samarali vositalar hisoblanadi. Shu bilan birga, kompetensiyaning amaliy shakllanishi nafaqat bilim va ko'nikmalarni, balki kasbiy mas'uliyat, etika va bemor bilan samarali muloqotni ham o'z ichiga olishi kerakligi ta'kidlanadi. Shu nuqtai nazardan, farmakokompetentlik zamonaviy tibbiyot ta'limida nafaqat nazariy bilimlarni mustahkamlash, balki klinik qaror qabul qilish va dori xavfsizligini ta'minlash qobiliyatini shakllantirishga xizmat qiluvchi asosiy element sifatida qaraladi. Tadqiqot natijalari farmakokompetentlikni baholash va rivojlantirishda integrativ yondashuv va zamonaviy pedagogik texnologiyalarni qo'llashning zarurligini ilmiy asos bilan tasdiqlaydi. Farmakokompetentlik zamonaviy tibbiyot ta'limi va klinik amaliyotda muhim strategik komponent hisoblanadi. U quyidagi jihatlarni o'z ichiga oladi:

Integrativ kompetensiya: nazariy bilim, klinik tafakkur, amaliy ko'nikmalar, kasbiy etika va kommunikativ qobiliyatlarni uyg'unlashtiradi.

Bemor xavfsizligi: kompetentlik oshgan mutaxassis dori qo'llashdagi xatolarni kamaytiradi va bemor xavfsizligini ta'minlaydi.

Farmakoterapiya samaradorligi: qaror qabul qilish sifatini oshiradi va terapiya natijalarini yaxshilaydi.

Innovatsion pedagogik metodlar: interaktiv o'qitish, simulyatsion treninglar, e-learning va virtual bemor modellar yordamida kompetensiya rivojlantiriladi.

Kasbiy va shaxsiy mas'uliyat: farmakoterapiya jarayonidagi xavf va noaniqliklarni nazorat qilish va mas'uliyatli qarorlar qabul qilish.

Shu bilan farmakokompetentlik nafaqat bilim va ko'nikmalarni, balki klinik tafakkur, axloqiy-etik yondashuv va kommunikativ qobiliyatlarni birlashtiruvchi kompleks tizim sifatida shakllanadi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, zamonaviy pedagogik va texnologik yondashuvlarni qo'llash orqali mutaxassislarning farmakoterapiya samaradorligini oshirish va bemor xavfsizligini ta'minlash mumkin. Ilmiy ahamiyati va tavsiyalar. Farmakokompetentlikni rivojlantirish tibbiyot oliygohlarida majburiy integratsiyalangan modul sifatida kiritilishi kerak. Simulyatsion mashg'ulotlar va virtual bemor modellarining keng qo'llanilishi talabalar kompetensiyasini sezilarli darajada oshiradi. Dalillarga asoslangan farmakoterapiya va

innovatsion pedagogik metodlar kompetent mutaxassislar tayyorlashda asosiy vosita sifatida ishlatilishi lozim. Farmakokompetentlikni baholash uchun integrativ testlar, klinik vaziyat tahlili va monitoring tizimlari joriy qilinishi tavsiya etiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. World Health Organization. The Role of the Pharmacist in the Health Care System. WHO, 2021.2. Katzung B.G. Basic and Clinical Pharmacology. 15th ed. McGraw-Hill, 2021.
3. Harden R.M., Laidlaw J.M. Essential Skills for a Medical Teacher. Elsevier, 2020.
4. O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligi. Farmakologiya fanini o'qitish bo'yicha metodik tavsiyalar. Toshkent, 2022. 62-b.
5. Prince M., Felder R. Inductive Teaching and Learning Methods: Definitions, Comparisons, and Research Bases.
6. Mavlonov S.K. Farmakologiya asoslari va uning tibbiyotdagi ahamiyati. Toshkent: O'qituvchi. 2020. 77-b.

UO'K: 378.147:615.01

KLINIK FARMAKOLOGIYA FANI O'QITISH TIZIMINING AMALYOTDAGI HOLATINI KREDIT-MODUL TIZIMI ASOSIDA TASHKIL ETISH

<https://zenodo.org/records/18754726>

No'monova Go'zaloy Davronbek qizi
Andijon davlat tibbiyot institut

Annotatsiya. *Ma'lumki, farmakologiyaning taraqqiyoti amaliy tibbiyotni yuqori samarali dori vositalari bilan boyishiga olib keladi. Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti 1971-yili farmakologiyaning asosiy qismi bo'lgan klinik farmakologiyani alohida fan sifatida e'tirof etdi. Klinik farmakologiya farmodinamika, farmokinetika, dorilarning o'zoro ta'siri, ularning salbiy ta'sirlari kabi qismlardan iborat. Shuningdek, O'zbekiston Respublikasining barcha oliygohlari xususan, oliy tibbiy ta'limda ham o'quv jarayonlari 2020-yildan kredit-modul tizimi asosida tashkil etila boshlandi. Va aynan kredit-modul tizimi ta'limda uning sifatini oshirdi va bir qancha imkoniyatlarni yaratdi. Ushbu maqolada sog'liq saqlash tizimida va fan texnika taraqqiyotida klinik farmakologiya fanining o'rni, uning rivojlanish tarixi va klinik farmakologiya fanini mustaqil fan sifatida rivojlanishi, so'nggi 5 yil davomida oliy tibbiy ta'limda klinik farmakologiya fanini o'qitish jarayonini kredit-modul tizimi asosida tashkil etish ilmiy ma'lumotlar bilan yoritilgan.*

Kalit so'zlar: *Farmakologiya, klinik farmakologiya, fanining asosiy parametrlari, kredit-modul tizimi, kredit soatlar, ta'lim sifati.*

Аннотация. *Как известно, развитие фармакологии приводит к обогащению практической медицины высокоэффективными лекарственными средствами. В 1971 году Всемирная организация здравоохранения признала клиническую фармакологию, являющуюся важнейшей частью фармакологии, отдельной наукой. Клиническая фармакология включает в себя такие разделы, как фармакодинамика, фармакокинетика, изучение вредного воздействия лекарственных средств и их побочных эффектов. Все вузы Республики Узбекистан, особенно высшие медицинские учебные заведения, с 2020 года начали организовывать образовательные процессы на основе кредитно-модульной системы. И именно кредитно-модульная система позволила повысить качество образования и создала ряд возможностей. В статье представлены научные сведения о роли клинической фармакологии в системе здравоохранения и развитии науки и техники, истории ее развития и становления клинической фармакологии как самостоятельной дисциплины, а также организации процесса преподавания клинической фармакологии в высших медицинских учебных заведениях за последние 5 лет на основе кредитно-модульной системы.*

Ключевые слова: *Фармакология, клиническая фармакология, основные параметры дисциплины, кредитно-модульная система, кредитные часы, качество образования.*

Abstract. *It is known that the development of pharmacology leads to the enrichment of practical medicine with highly effective drugs. In 1971, the World Health Organization recognized clinical pharmacology, which is a major part of pharmacology, as a separate discipline. Clinical pharmacology consists of such parts as pharmacodynamics, pharmacokinetics, drug interactions, and their adverse*

